

Patroni roku 2023 wybrani przez Sejm RP

Parlament RP 29 listopada br. podjął uchwały o ustanowieniu roku **2023** rokiem: **Pamięci Bohatek i Bohaterów Getta Warszawskiego oraz Włodzimierza Przerwy-Tetmajera**. Na 52. posiedzeniu Izba zdecydowała, że patronami roku 2023 będą też: **Mikołaj Kopernik, Jan Matejko, Wisława Szymborska**.

Mikołaj Kopernik

Mikołaj Kopernik (1473–1543) studiował w Akademii Krakowskiej (nauki matematyczno-przyrodnicze), następnie w Bolonii (prawo kanoniczne) i Padwie (medycyna). W 1503 r. uzyskał doktorat z prawa kanonicznego na uniwersytecie w Ferrarze. We Włoszech doskonalił znajomość języków klasycznych, przetłumaczył z greki na łacinę dzieło Teofilakta Symokatty „Epistolae morales, rurales et amatoriae”. Pogłębiał także studia nad tradycją pitagorejską. Po powrocie do Polski w 1503 r. następne 40 lat życia spędził przeważnie na Warmii; w Lidzbarku Warmińskim, jako sekretarz i medyk biskupa Watzenrodego, a po jego śmierci – jako kanonik przy katedrze we Fromborku. Właśnie tam przeprowadził znaczną część spośród 60 zarejestrowanych obserwacji astronomicznych. Jako kanonik pełnił funkcje administratora dóbr kapituły, komisarza Warmii, generalnego administratora diecezji warmińskiej. Był też lekarzem. Interesował się zagadnieniami ekonomicznymi, czego wynikiem był jego projekt reformy walutowej. Sformułował prawo ekonomiczne, zgodnie z którym pieniądź gorszy

wypiera pieniądz lepszy (nazwane później prawem Greshama). Mikołaj Kopernik najbardziej jest znany jako astronom – twórca heliocentrycznego modelu Układu Słonecznego. Główne jego dzieło „De revolutionibus orbium coelestium” („O obrotach sfer niebieskich”) powstało w latach 1515–30. Początkowo przeznaczone było do rozpowszechniania wyłącznie w gronie zaprzyjaźnionych specjalistów. Do publikacji skłonił Kopernika niemiecki astronom i matematyk G.J. von Lauchen, zwany Retykiem.

Senat, ustanawiając rok 2023 Rokiem Mikołaja Kopernika, chce w ten sposób upamiętnić „znamienitego uczonego, który zmienił postrzeganie świata”. W uchwale senatorowie podkreślają, że Kopernik był prawdziwym człowiekiem renesansu – był prawnikiem, urzędnikiem, dyplomata, lekarzem, duchownym, doktorem prawa kanonicznego, zajmował się również astronomią i astrologią, matematyką, ekonomią, strategią wojskową, kartografią i filologią. Bywa też nazywany fizykiem i filozofem. W nauce światowej uważany jest za twórcę metody naukowej w dociekanii prawdy. Senatorowie przypominają w uchwale, że najśłynniejsze dzieło Mikołaja Kopernika „De revolutionibus orbium coelestium” wywołało jedną z najważniejszych rewolucji naukowych od czasów starożytnych, nazywaną przewrotem kopernikańskim. Z tego powodu heliocentryzm bywa nazywany kopernikanizmem, a kosmologiczno-filozoficzny postulat odrzucenia wszelkiego geocentryzmu i antropocentryzmu – zasadą kopernikańską.

„Senat Rzeczypospolitej Polskiej podejmując uchwałę w 550. rocznicę urodzin tego Wielkiego Polaka, chce po raz kolejny przypomnieć jego postać i zasługi, na stałe obecne w naszej społecznej świadomości. To przypomnienie ma na celu uświadomienie światowych zasług Polski i Polaków dla nauki oraz wzmocnienie współczesnych dążeń świata nauki i edukacji do podmiotowej obecności nauki w polskim życiu społecznym, gospodarczym i politycznym” – czytamy w uchwale. Ma też zachęcić młodych do inspirowania się tą niezwykle nowoczesną, jak na owe czasy, i niezwykle interdyscyplinarną postacią. W uchwale Senat zwraca się do uczelni, szkół, organizacji społecznych i mediów o popularyzację postaci Mikołaja Kopernika.

Jan Matejko

Jan Matejko (1838–1893) ukończył w 1858 r. Szkołę Sztuk Pięknych w Krakowie, następnie kształcił się w Monachium i Wiedniu. Już młodzieńcze dzieła artysty zyskały międzynarodowe uznanie, okrzyknięto go jednym z najwybitniejszych twórców malarstwa historycznego w Europie. Namalował ponad 300 obrazów (m.in. „Unia lubelska”, „Stefan Batory pod Pskowem”, „Bitwa pod Grunwaldem”, „Hołd pruski”, „Jan Sobieski pod Wiedniem”, „Wernyhora”, „Kościuszko pod Racławicami”, „Konstytucja 3 Maja 1791 roku”). Tworzył też portrety. Jednym z ostatnich jego dzieł był „Poczet królów i książąt polskich”. Swoje obrazy Jan Matejko wielokrotnie prezentował na wystawach w najważniejszych europejskich ośrodkach kultury. Zdobył liczne prestiżowe nagrody i odznaczenia, został honorowym członkiem wielu akademii artystycznych. Angażował się ponadto w prace związane z konserwacją krakowskich zabytków. Jest autorem polichromii kościoła Mariackiego w Krakowie. W 1872 r. został członkiem nadzwyczajnym Akademii Umiejętności w Krakowie, uczestniczył w pracach jej

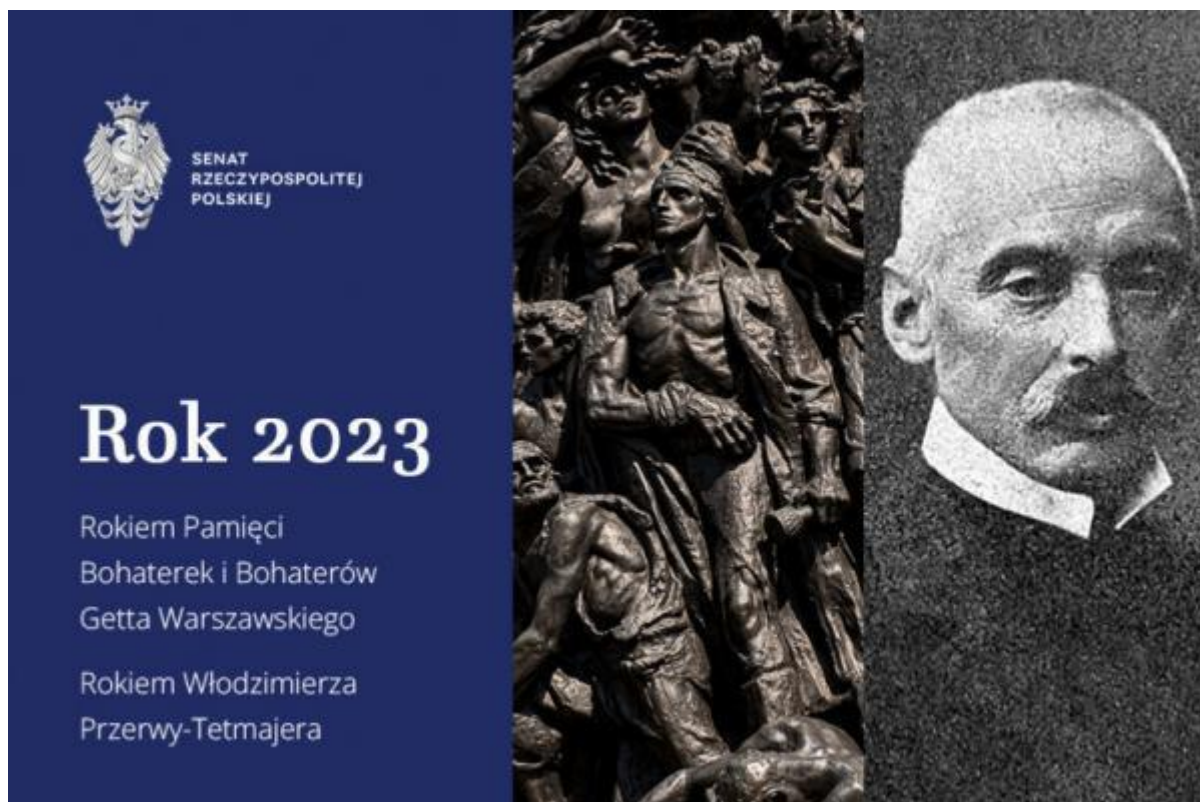
komisji nad stworzeniem ustawy o konserwacji zabytków. W 1873 r. mianowano go dyrektorem krakowskiej Szkoły Sztuk Pięknych. Funkcję tę pełnił do końca życia. Uczniami Jana Matejki byli wybitni twórcy Młodej Polski, m.in. Stanisław Wyspiański, Jacek Malczewski i Józef Mehoffer.

W uchwale ustanawiającej Jana Matejkę patronem roku 2023 senatorowie zwracają uwagę, że ten wybitny twórca konsekwentnie realizował misję artysty i prezentował postawę obywatelskiej służby narodowi. „Jego celem było ukazanie w dziełach sztuki przyczyn upadku I Rzeczypospolitej oraz przypomnienie jej chlubnej przeszłości i dawnej potęgi. W ten sposób przekonywał Polaków żyjących pod zaborami o wartości ich kulturowego dziedzictwa i podtrzymywał dążenia do odzyskania niepodległości” – czytamy w uchwale.

Wisława Szymborska

Wisława Szymborska (1923–2012) studiowała polonistykę i socjologię na Uniwersytecie Jagiellońskim. Była redaktorem działu poezji w tygodniku „Życie Literackie” (1953–66) i miesięczniku literackim „Pismo” (1981–83). Pierwsze wiersze opublikowała w 1945 r. w prasie literackiej. Wydała 12 zbiorów poetyckich, m.in.: „Dlatego żyjemy”, „Pytania zadawane sobie”, „Wołanie do Yeti”, „Sól”, „Sto pociech”, „Wszelki wypadek”, „Wielka liczba”, „Ludzie na moście”, „Koniec i początek”, „Chwila”, a także 4 zbiory felietonów o literaturze „Lektury nadobowiązkowe”, wybór „porad literackich” z okresu pracy w „Życiu Literackim” oraz zbiór zabaw literackich z różnych lat „Rymowanki dla dużych dzieci”. Otrzymała Nagrodę Nobla w 1996 r. i nagrody: im. J.W. Goethego, im. J.G. Herdera czy polskiego Pen Clubu.

Senat ustanawia Rok Wisławy Szymborskiej, mając nadzieję, że będzie to nie tylko doskonałą okazją do pełniejszego zaprezentowania postaci poetki, jej twórczości, ale także do debaty na temat miejsca poetyckiego słowa we współczesnym świecie. W uchwale senatorowie podkreślają, że o doniosłości literackiego dorobku poetki świadczą nie tylko nagrody, ale także fakt, że ma ona wciąż wierne grono czytelników w Polsce i za granicą. Inspiruje literaturoznawców, kulturoznawców, filozofów, krytyków sztuki, a także zwykłych czytelników, którzy znajdują w jej poezji odpowiedzi na najważniejsze pytania. „Tematy, które poruszała w swojej poezji, wciąż są aktualne. Forma, jaką się posługiwała, ciągle zachwyca mistrzostwem” – napisali senatorowie. Przypominają też, że w 1996 r. Wisława Szymborska otrzymała literacką Nagrodę Nobla za – jak brzmiało uzasadnienie Akademii Szwedzkiej – „poezję, która z ironiczną precyzją pozwala historycznemu i biologicznemu kontekstowi wyjść na światło we fragmentach ludzkiej rzeczywistości”.

Rok Pamięci Bohaterek i Bohaterów Getta Warszawskiego

W uchwale o ustanowieniu roku 2023 **Rokiem Pamięci Bohaterek i Bohaterów Getta Warszawskiego** Senat, w 80. rocznicę powstania w getcie warszawskim, oddaje hołd poległym oraz tym, którzy przeżyli i do końca swoich dni podnosili głos protestu przeciwko zbrodniczym planom zagłady narodu żydowskiego. Senatorowie przypominają, że w utworzonym w 1940 r. getcie warszawskim Niemcy zamknęli ponad 400 tys. Żydów, a 22 lipca 1942 r. rozpoczęli ich deportację do niemieckiego obozu zagłady w Treblince, gdzie zmarło niemal 300 tys. warszawskich Żydów. 19 kwietnia 1943 r. warszawscy Żydzi podjęli walkę zbrojną z Niemcami. Jak podkreślono w uchwale, wybrali śmierć z bronią w ręku. Powstanie kwietniowe było największym zbrojnym zrywem Żydów podczas II wojny światowej, a zarazem pierwszym powstaniem miejskim w okupowanej Europie, bezprecedensową odpowiedzią na bestialstwo niemieckich nazistów, którzy postawili sobie za cel wymordowanie całego narodu. Bohaterstwo tych, którzy stanęli naprzeciwko maszyny zbrodni, było wyjątkowe. Kilkuset bojowców z Żydowskiej Organizacji Bojowej zrobiło wszystko, by usłyszał ich świat. „Głosy Mordechaja Anielewicza, Miry Fuchrer, Tosi Altman, Arie Wilnera, Marka Edelmana, Miry Hajsndorf, Cypory Gunsztat, Cywii Lubetkin, Symchy Rotema, Pawła Frenkla i wielu innych wciąż wybrzmiewają” – czytamy w uchwale. „Jako obywatelki i obywatele Polski – kraju doszczętnie zniszczonego podczas II wojny światowej i noszącego po dziś dotkliwe ślady okupacji niemieckiej w wymiarze społecznym, kulturalnym czy infrastrukturalnym – mamy obowiązek stania na straży pamięci ofiar i podejmowania wszelkich działań uniemożliwiających powtórzenie się tej historii” – napisali senatorowie. Jak zaznaczyli, „wierzymy, że ustanowienie roku 2023 Rokiem Pamięci Bohaterek i Bohaterów Getta

Warszawskiego pozwoli nie tylko przywołać Ich świadectwa, ale stanie się także okazją do refleksji nad powszechnymi w dyskursie wartościami takimi jak: bezpieczeństwo, dom, wolność, które uznajemy za oczywiste, ale ich prawdziwą wagę i znaczenie odkrywamy dopiero w chwili, gdy stają się zagrożone”.

Włodzimierz Przerwa-Tetmajer

Włodzimierz Przerwa-Tetmajer (1861–1923) był przyrodnim bratem poety Kazimierza Przerwy-Tetmajera. Studiował w Szkole Sztuk Pięknych w Krakowie w latach 1875–86, następnie w Wiedniu, Monachium, Paryżu i ponownie w Krakowie. W 1890 r. ożenił się z Anną Mikołajczykówną i zamieszkał w Bronowicach pod Krakowem. W ich wiejskiej chacie odbyło się słynne wesele Lucjana Rydla z Jadwigą Mikołajczykówną, opisanie przez Stanisława Wyspiańskiego. Włodzimierz Tetmajer znany jest głównie jako malarz motywów chłopskich i scen wiejskich w stylu młodopolskim. W jego dorobku są też prace o tematyce patriotyczno-wyzwoleńczej. Współpracował również z Janem Styką i Wojciechem Kossakiem przy tworzeniu „Panoramy Racławickiej”. Jego prace były prezentowane na wystawach światowych w Chicago, San Francisco i Paryżu. Jest też autorem witraży, polichromii, ilustracji, scenografii, a także wielu opowiadań, wierszy i dramatu „Piast”. Należał do Towarzystwa Artystów Polskich „Sztuka”, grupy artystycznej Zero, Towarzystwa Polska Sztuka Stosowana, wiedeńskiego stowarzyszenia artystów „Secesja”. Angażował się też w działalność społeczno-polityczną. Należał do tajnej Ligii Narodowej, a od 1907 r. do Polskiego Stronnictwa Ludowego. W latach 1911–18 był posłem do parlamentu austriackiego. Działal też na rzecz ruchu strzeleckiego w Galicji i Legionów Polskich. W 1918 r. wystosował w parlamencie w Wiedniu rezolucję domagającą się utworzenia niepodległego państwa polskiego z dostępem do morza. W czasie wojny polsko-bolszewickiej działał w Komitecie Obrony Państwa w Małopolsce Zachodniej. W 1921 r. założył w Wąbrzeźnie Polski Instytut Narodowy, mający bronić spraw polskich na Pomorzu. Odznaczony został Krzyżem Odrodzenia Polski, pośmiertnie Krzyżem Niepodległości i Gwiazdą Górnośląską za udział w powstaniach.

W uchwale o ustanowieniu roku 2023 Rokiem Włodzimierza Przerwy-Tetmajera senatorowie przypominają, że w 2023 r. przypada 100. rocznica śmierci znakomitego krakowskiego artysty Włodzimierza Przerwy-Tetmajera – malarza, grafika, poety, prozaika, dramaturga, scenografa, publicysty, działacza politycznego aktywnie zaangażowanego w walkę o niepodległość Polski, człowieka o ogromnej odwadze i sile charakteru, wspaniałego męża, ojca i przyjaciela. W jego dziełach malarskich odzwierciedla się znamienna dla okresu Młodej Polski fascynacja rodzimym folklorem. Artysta trwale wpisał się również w dzieje polskiego życia politycznego jako pełen pasji polityk i patriota. Włodzimierz Przerwa-Tetmajer był członkiem Polskiego Stronnictwa Ludowego, w 1911 r. z jego ramienia został posłem parlamentu austriackiego. Po rozłamie opowiedział się po stronie orientacji solidarystycznej i niepodległościowej i został współzałożycielem frakcji PSL „Piast”, a następnie prezesem Towarzystwa „Strzelec” w Krakowie. Przewodniczył obradom założycielskiego zebrania Komisji Tymczasowej Skonfederowanych Stronnictw Niepodległościowych, a po wybuchu wojny został delegowany do Naczelnego Komitetu Narodowego. W 1917 r. na posiedzeniu Koła Polskiego w

parlamencie wiedeńskim zgłosił rezolucję, żądającą utworzenia państwa polskiego, składającego się z ziem trzech zaborów, z dostępem do morza.

Pozostali patroni roku 2023 to:

Wojciech Korfanty, Paweł Edmund Strzelecki, Aleksander Fredro, Aleksandra Piłsudska, Maurycy Mochnacki, Jadwiga Zamoyska i Jerzy Nowosielski.

20 kwietnia 2023 r. przypada 150. rocznica urodzin **Wojciecha Korfante**go – wybitnego polityka, myśliciela społecznego i publicysty na stałe związanego z chrześcijańską demokracją. W czasach II Rzeczypospolitej był członkiem Naczelnej Rady Ludowej, kierującej zwycięskim Powstaniem Wielkopolskim, a następnie dyktatorem III Powstania Śląskiego. W drugiej połowie 1923 r. pełnił funkcję wicepremiera w rządzie Wincentego Witosa, zaś w okresie sanacji był w opozycji, co przyczyniło się do przymusowej emigracji i pobytu w więzieniu.

W 2023 r. przypada 150. rocznica śmierci **Pawła Edmunda Strzeleckiego**. Był wybitnym badaczem, podróżnikiem, odkrywcą i filantropem. Jako pierwszy Polak okrążył samodzielnie kulę ziemską. Badał tereny Ameryki Północnej i Południowej oraz Australii, Nowej Zelandii i Tasmanii. Dokonał tam wielu odkryć, a najwyższy szczyt kontynentu australijskiego nazwał Górą Kościuszki (Mount Kosciuszko), na cześć przywódcy insurekcji z 1794 r. Odkrył i nazwał także najżyźniejszy rejon rolniczy Australii – Gippsland. Po powrocie do Europy zamieszkał w Zjednoczonym Królestwie, gdzie został członkiem prestiżowych towarzystw naukowych. Angażował się także w działania dobroczynne, m.in. działając na rzecz dożywiania dzieci w okresie Wielkiego Głodu w Irlandii.

W tym roku obchodzić będziemy 230. rocznicę urodzin **Aleksandra Fredry** – najwybitniejszego polskiego komediopisarza, a także pamiętnikarza, poety oraz żołnierza kampanii napoleońskich. Był uczestnikiem wyprawy na Moskwę w 1812 r., a za męstwo został odznaczony orderami Virtuti Militari oraz Legii Honorowej. Fredro to twórca oryginalnej polskiej komedii, autor kilkudziesięciu utworów scenicznych wystawianych w teatrach Warszawy, Krakowa i Lwowa, takich jak: „Śluby panieńskie czyli magnetyzm serca”, „Zemsta”, „Pan Jowialski”. Zadebiutował w 1815 r. jednoaktówką „Intryga na prędcie czyli nie ma złego bez dobrego”.

Rok 2023 będzie rokiem sześćdziesięciolecia śmierci **Aleksandry Piłsudskiej**, z domu Szczerbińskiej – działaczki niepodległościowej, członkini Polskiej Organizacji Wojskowej i Polskiej Partii Socjalistycznej, odznaczonej orderami Virtuti Militari, Odrodzenia Polski oraz Krzyżem Niepodległości. Działała w Organizacji Bojowej PPS, była też działaczką społeczną, współpracowała ze Związkiem Strzeleckim. W czasie I wojny światowej wstąpiła do Legionów

Polskich. Za działalność w Polskiej Organizacji Wojskowej aresztowana i internowana w Szczypliornie. Żona Józefa Piłsudskiego. Sejm w uchwale podkreślił zaangażowanie Aleksandry Piłsudskiej w działalność społeczną: pomoc dla sierot, organizowanie przedszkoli i szkół dla rodzin wojskowych, wsparcie najbiedniejszych i bezdomnych, tworzenie bibliotek i świetlic dla młodzieży.

13 września 2023 r. przypada 220. rocznica urodzin **Maurycyego Mochnackiego** – konspiratora, dziennikarza, krytyka literackiego, pianisty, członka niemal wszystkich ówczesnych tajnych sprzysiężeń przeciw Rosji w Warszawie, żołnierza Powstania Listopadowego, odznaczonego *Virtuti Militari*. Po upadku powstania został zmuszony do emigracji: carat skazał go zaocznie na śmierć przez powieszenie. „Do dziś wiele z jego diagnoz na temat natury Rosji i jej imperialistycznych dążeń związanych zwykle także z kulturowym barbarzyństwem nie straciło na aktualności” – podkreślił Sejm RP w uchwale. Na nagrobku Maurycyego Mochnackiego w Auxerre widnieje napis „Civis Polonus. Hostem Moscoviensem” – „Obywatel polski, wróg Moskwy”

W listopadzie 2023 r. upłynie sto lat od śmierci **Jadwigi Zamoyskiej** – współtwórczyni Fundacji Zakłady Kórnickie, zaangażowanej społecznie patriotki, słuźebnicy Bożej, poliglotki, autorki spójnego systemu pedagogicznego, założycielki pierwszej w Polsce zawodowej szkoły gospodarstwa domowego i prekursorki myślenia o oświacie w kategoriach zarządzania projektem. Założona przez nią w 1882 r. Szkoła Domowej Pracy Kobiet, była „nowoczesną odpowiedzią na ówczesne potrzeby społeczne kobiet”. Dzięki jej wsparciu sukcesem zakończyły się starania jej syna Władysława o odzyskanie dla Polski Morskiego Oka. Z należącego do obojga dóbr, na mocy ustawy sejmowej, powstała Fundacja Zakłady Kórnickie. Dziełom Zamoyskiej przyświecało motto „Służyć Bogu, służyć Ojczyźnie, służyć Ojczyźnie, służyć Bogu”. Była jedną z pierwszych osób odznaczonych Orderem Odrodzenia Polski.

W roku 2023 obchodzić będziemy stulecie urodzin **Jerzego Nowosielskiego** – wybitnego malarza, rysownika, scenografa, pedagoga, filozofa, teoretyka sztuki i myśliciela religijnego, uważanego za jednego z najwybitniejszych współczesnych pisarzy ikon. Nowosielski uznawany jest za jedną z najwybitniejszych postaci polskiej kultury współczesnej. Nie tylko tworzył sztukę, ale także pisał o niej. Wykonał wyposażenie i polichromie licznych świątyń rzymskokatolickich, grekokatolickich i prawosławnych. Malował także akty kobiece i pejzaże oraz formy abstrakcyjne.

Za:

<https://senat.edu.pl/edukacja/patroni-roku/news/patroni-roku-2023>

<https://www.gov.pl/web/edukacja-i-nauka/patroni-roku-2023>

Dla moich uczniów, słuchaczy i nas wszystkich:

Elżbieta Misiak-Gancarz